بختسز قز

118

اثر

محمد ذاكر الهادیی

طابع وناشری محمد فاتح الکریمی

اورنبورغ

محمد فاتح بن غلمان کریموف مطبعه سی

١٩٠٥

اعــلان

« مطبعهٔ کریمیه »

اورنبورغده محمد فاتح بن غلمان کریموف باصمه خانه سنده باصمق ایچون قبول ایدیله‌در: مسلمانچه، روسچه وباشقه تللرده هر تورلی کتابلر، رساله‌لر، کانتور کنگه‌لری، خط بلانقه‌لری، کانویرت آدرسلری، زیارت وتبریك ورقه‌لری، اشچوط، اعلان، اتیکیت، آفرین وتحسین ورقه‌لری، هر تورلی مکتب شهادتنامه‌لری، آنت ویمین کاغدلری وصیت نامه ووکالتنامه‌لر وباشقه هر نوع اثرلر.

عربی، فارسی، روسی، ترکی وفرانسوی تللرنك برسندن ایکنچیسنه ترجمه ایدوب باصارغه هم قبول ایدیله‌در. اثرلرنك نفیس، خطاسز وزاقازلرنی وقتنده اولگورتوب زاقازچقلرنك خوشنود اولمه‌لرینه ممکن مرتبه اجتهاد ایدیله در. مجلد خانه سنده دخی هر تورلی کتابلر توبلنه در.

هرتورلی خصوصات ایچون توباندهگی آدریس ایله مطبعه‌نك صاحبنه مراجعت بیوریله. محض استفسار ایچون خط یازوبده جواب آلمق ایستیان ذاتلرك جواب ایچون مارقه‌کوندرمه‌لری رجا اولنه‌در.

مسلمانچه روسچه یاخود فرانسزچه باصلمش ویزیت وتبریك کارتوچکه‌لرینك یوز دانه‌سی ۱ روبله ۵۰ کاپك مقابلنه نالوژنی پلاتیوژ اوله‌رق هر طرفه کوندریلور.

Адресъ:

Оренбургъ, въ типографію М.-Ф. Каримова.

بختسز قز

اثر

محمد ذاكر الهادیی

طابع وناشری محمد فاتح الـكريمى

Типографія М.-Ф. Г. КАРИМОВА, Оренбургъ.

محمد فاتح بن غلمان کریموف مطبعه سی اورنبورغده.

Дозволено цензурою С.-Петербургъ, 18 Іюня 1904 г.

۱

سون ایله اوسه‌ن، بلبای اویازینك ایك مشهور صولرندندر. سون صووی بلبای اویازندن چقوب، مینزه‌له اویازینی اوتوب قاما ایدلینه قوشلور. اوسه‌ن صووی بلبای اویازندن چقوب ئق اسملی برمشهور صوغه قوشلور. بوایکی صو کوبره‌ك قویاش چغشندن قویاش باتشنه آغارلر. ئق صووی اوسه‌ن ایله قوشلغان یرده توشلك یاغندن تون یاغینه آغادر. یولمزنی آداشماس اوچون ایکی صزق برنقطه ایله بیلگولادك: بری توشلك یاغندن تون یاغینه تارتلغان — ئق صزغی، ایکنچیسی قویاش چغشندن قویاش باتشینه تارتلغان و ئق صوینه تره‌لگان اوسه‌ن صزغی. ایکی صزقنك بری برینه تره‌لگان نقطه سی؛ اوشبو نقطه دن بر آدم بلبای قالاسینه کیده‌چك اولسه، اوسه‌ن صووینك توشلك یاغندن قویاش چغشینه طوغرو کیدن بر یول ایله کیدر، بویول اوسه‌ن صووی ایله برلکده اولارق بایتاق مسافه‌لر بارور، شول یولنی بلبای یولی دیورلر. اوسه‌ن صووینك توشلك طرفی صوغه یقین یرلری تیگز هم پچانلکدر؛ تون طرفی واقغنه آغاچلر ایله اورتلمش طاغلقدر. اوسه‌ن صووینك توشلك طرفی نورانی، یاقتی هم کوڭللرگه شادلق ویرور؛ اما تون طرفی ظلمانی، قارانغی کوڭللرگه قایغو کیتورور.

هایده‌گز! بایاغی نقطه دن بلبای یولی ایله قویاش چغشینه طوغرو کیده‌لم، سیکزچاقرم چاماسی بارغاچ ینه برنقطه تعیین ایده‌لم. اوشبو نقطه دن باصوب، اوسه‌ن صووینك تون طرفینه قاراساڭز، اوسه‌ن صووندن تون طرفینه طوغرو کیتکان برچوقور کوره‌چك سز.

چوقورنك ایکی طرفنده طاغ ، بر طاغدن ایکنچی طاغغه ایکی اوچ چاقرم کیگلکده ، اوزونلغی آلتی یدی چاقرم چاماسنده بر توبه‌گه بارب تره‌لور. چوقور بوینچه قاراسا گز اول توبه‌نی بیك آچق کوررسز ، توبه‌نك اوستنده کوبره‌ك یرلری قاین ، اوصاق ، یوکه کبی آغاچلر ایله اورتلمش ایسه ده ایك بیوك نقطه‌سی آچق لقدر . بو چوقورنی ، طرفنده اولان طاغلرغه وتوبه‌لرگه قاراغانده چوقور دیوب ایتسه‌کده ، اچی تیگزلکدر ، اورتاسندن یلغه آغادر ، یلغه بوینده واقغنه قواقلر ، وپچالکلر اولدیغندن قارارغه گوزلدر . اوشبو یلغه کوردیکگز توبه‌نك ایتا کندن چقوب ، بر آولنك اورتاسندن اوتوب ، چوقور بوینچه آغوب اوسه‌ن صوینه قوشلور . یلغه‌نك چقا طورغان یری یوکه‌لك اورمان اولدیغندن ، یوکه‌لی صووی دیوب ایتلور ، یانندغی آولنیده شول اسم ایله آتاب یوکه‌لی دینلور .

حرمتلو افندیلر ! سزنی طنچسزلدم ، عفو بیورگز ! بر آزغنه مشقت اولسه‌ده ، شول توبه‌گه چوقور بوینچه طوغرو یورییه‌لم ، توبه‌نك ایك بیوك نقطه‌سینه بنوب ، یوکه‌لی آولنی تماشا ایده‌ام . طاغ ایتا کندگی آولنی طاغ اوستندن تماشا ایله‌مك نه قدر کوزل ، وعقلغه موافق اولدیغنی اوزگزده بله‌سز : چونکه طاغ باشندن قاراغانده آولنك بارچه اوراملری ، خلقنك اورامی ، هم آزبارده اشله‌گان اشلری هر قایوسی کورنوب طوره در . توبه‌نك ایك بیوك نقطه‌سینه باصوب دورت طرفقه باقگز ! قویاش چغش ، قویاش باتش طرفلرینه باقسا گز اورماندن باشقه‌نی کورمزسز ، اما تون طرفینه باقسا گز ، توبه‌دن اون چاقروم چاماسی یراقده ، قویاش چغشندن قویاش باتشینه یالغانوب کیتکان طاغلر کوره‌چك سز . شول طاغلرنك توشلك طرفندن طاغلر بوینچه سون صووی آقادر . سون بوینده ، برنیچه اورنده ، اویلوب ، اویلوب طورغان صالاملر کورینور ، نچکه‌له‌ب قارا گز ! یا گلشما گز ،

تیبدە ر آوللرینك اوی توبەلریدر . شول آوللردن یراق دگل ینە بر زورغنە آول کورنور، اول آولدە یشل ، قزل توبەلی گوزل ، کوزل اویلر ، اورتاسندە بر بیوك منارە کبی نرسە کورنور ، اوچینە قارالسە اول آولنك روس آولی ایکانلگی بیك آچق بلنور. توبەنك تون طرفندە سون صوینە آقغان بر یلغە دخی کورنور، شول یلغە بوینده ایك یاقن کورنگان آول، کیرلمار، اسملی بر چواش آولیدر . یوکەلیدن آلتی یدی چاقرم چاماسندەدر . توشلك طرفینە باقساگز کیلگان یولمزنی ، چوقرنی ، چوقر اورتاسندەغی یلغەنی ، یلغەنك ایکی طرفینە اوطورغان یوکەلی آولینی کورەچکسز . یلغەنك اوك طرفندە تون طرفندن توشلك طرفینە اوزایوب کیتکان ، بیك توز پلان ایلە ایکی یاقلاب اوطورغان ، یوکەلینك ضور اورامی ، یلغەنك صول طرفندە بعینە اوللگی اورام کبی توزلگان ، ایکنچی اورامی بوایکی اورامنك تون یاق اوچندە ، ایکی اورامنی بر برینە طوتاشدرغان اوچنچی اورام دخی باردر . بو اورامدە یلغەدن چقار اوچون آغاچدن یاصالغان کوپریك باردر. بو اوراملرنك برنجیسی ایسکی اورام ، ایکنجیسی یاڭی اورام ، اوچنجیسی کچك اورام ، دیوب ایتلور. توبەدن یوکەلی آولینە قاراغاندە لا حرفی منتزع اولنور. کوبرەك یورتلر چیتەن ایلان احاطە ایدلمش ، بعض احاطەسز اویلردە بار. حیوانلرنی یورتقە کرودن طیارلق احاطە بیك آزدر .

یوکەلی آولندە ایك یخشی کسب چاباتا یاصامقدر. یاش بالالر ، خاتون قزلر چاباتا یاصامقنی بلورلر ، هم بیك تیز یاصارلر ، یوکەلینك بر آدمی برکوندە اون کیم چاباتا یاصار، شول سببدن بازارلردە یوکەلی چاباتاسی دیە شهرت طابمشدر. یوکەلینك بایراق آدملری ایگون ایگوب حیوان آصراب ترکلك ایدرلر. فقیرلری اشسز وقتلردە چاباتا یاصارلر، پچان، اوراق وقتلرندە خدمت اوچون

چیت آوللرغه کیدرلر، بعضیلری کیرلمار آولنده چواش ایگنچیلرینه خدمت ایدرلر. بزنك یوکه‌لی ایله کیرلمارنیده بر آز نسبت ایدوب اولچاب قارایق: کیرلمار خلقی قارا طورمشلی چواشلر اولسه‌ده، بزنك یوکه‌لیگه قاراغانده نیچه جهتدن آرتق‌لق کورنور: کیرلمار خلقی هرقایوسی اشچه‌ن، طرش، اوز خدمتلرینی اوزلری ایدرلر، اوزلرینه بولشورغه بر خدمتچی طوتارلر، حیوان آصراب ایگن ایگرلر، یورت یرلری پراصتوی بولسه‌ده پخته‌در. یوکه‌لیدن کیرلمار چواشلرندن بر خدمتچی کورنمز؛ اما کیرلمارده یوکه‌لی تیبدرلردن کوب آدملر خدمتده کورنور. کیرلمار چواشی یوکه‌لیگه بارسه خدمت اوچون کشی ازلاب بارر؛ اما یوکه‌لی تیبدری کیرلمارغه بارسه خدمتکه یاللانور اوچون، یاکه خدمت آلوب قایتور اوچون بارر.

پچان اوراق وقتلرنده، اوستنده صاری طون، آیاغنده چاباتا ایکی تین طورمازلق کیرلمار چواشی بزنك یوکه‌لیگه کیلوب، طازا یکتلرمزنی یتکان قزلرمزنی خدمتکه آلوب کیدر. کیرلمار آولنده آغاچدن بنا ایدلمش مکتب، بتون سون بوینده‌گی آوللرغه عبرت اولدیغی حالده، بزنك یوکه‌لیده مکتب نه ایدکنی بلمزلر، هم بلمك ایستمه‌زلر. کیرلمارده یاش بالالر روسچه اوقورلر، یازا بلورلر؛ بزنك یوکه‌لیده بالالر اورامده وحشی حیوانلر کبی یوررلر. کوز آیلری کرگاچ کیرلمار آولنده مکتب آچلور، بالالر بارچه‌سی مکتبکه طولار. اما یوکه‌لیده بالالر اورامده شار صوغار، طاوشلرندن قولاق طونار. روسچه اوقورغه، یاکه یازو یازارغه حاجت توشسه، کیرلمارغه بارب برچواش بالاسینه یالنمای چاره‌مز یوقدر.

ای قرنداشلر! انصافمزغه کیله‌لم، حق تعالی حضرتلری بزلره عقل، وفکر دیندلان بر بیوك نعمت بیرمشدر، شول نعمت‌نك قدرنی بلوب اورنینه صرف ایده‌لم، عقلمزنی باشمزغه جییوب اوزمزنك

حالمزنی دوشونه لم ، قولمزدن کیلگان قدر علم ومعرفت یولنده اجتهاد ایده لم ، فکرمزنی صرف ایدوب ، علم و هنر اوگره نوب ، پیغمبرلر وایزگولر یولینه کیله لم . تنمز صحت ، عقلمز سلامت بولا طورب اوزمزنی فقیردن حساب ایلامك ، خدانك بیرگان نعمتینی انکار : یعنی خداغه قارشولقدر. علم وهنردن محروم قالوب ، خدانك رحمتندن امیدسز اولوب ، هنرسز ، کسب سز خدا تقدیری ، دیه رك اوزعیبمزنی خداغه یوکلاب ، یاتوب طورمقمز بیگره که حماقتدر .

اویلاب قاراکز ! هم نچکه لاب اویلاکز ، روسیه ده گی انسانلر آراسنده قارالق ، آگغرالق ایله شهرت طاپمش چواشاردنده توبان درجه ده قالساق ، حالمزنی دوشنمایچه وقتمزنی اوزدرساق ، کیلاچك بر زمانده آدملر آراسندن چقوب ، حیوانلر ایله برابر حساب ایدلمکمز شویله طورسون ، آغاچ ، طاش کبی جانسز نرسه لر ایله برابر حساب ایدلمکمزده شبهه یوقدر. اثر انسانیتی ظاهر اولمیان انسان انساندن حساب ایدلمدیکی کبی ، اثر حیاتیه سی ظاهر اولمیان حیوان ، حیواندن حساب ایدلمز .

حرمتلو اوقوچیلرمزغه یوکه لی آولینی بلدردیکمز کبی بعض معتبر آدملرینی ، آق صقاللرینی ده بلدرمك تیوشلیدر: اختری آغای آلتمش یاشنده ، توگراك صقاللی ، کیك جیلکه لی آدمدر. صوفیلقنی دعوا قیلوچان ، یاش وقتنده آچی بالنی بیك یاراتوب اچکان ، حاضرده بر ایشانغه مرید اولوب ، کشیلر آلدنده اچونی طاشلاغان ، عالم علماغه بیك اخلاصلی ، لکن اخلاصی قورو تل برله ، بر ملاغه ، یاکه بر شاکردکه اخلاصی اولوب اکا برتین یاردم ایله مك احتمالی یوقدر .

یورومی طورغان آقچه نی صدقه قیلمق ، آشلق نك ایك ناچارینی صایلاب ، بر آربا اورنینه یارتی آربا عشر بیرمك ، صوقالاغانده کشی یرینه کرمك ، خدمتچینك برتین ایکی حقنی تین قصمق ، صرخاولانوب

اوله باشلاغاچ صویلغان حیوان ایتنی آشاتورغه مجلس قوروب قوناقلر چاقرمق کبی عادت حسنه‌لریده باردر. اختری آغاینك خاتونی شریفه یاش وقتنده شایارغان برخاتون ایسه‌ده، اختری آغاینی آغزینه قاراتقان، اوزینه ایمان کیتورتکان، شریفه حقنده بتون دنیا خلقی جیولوب بر سوز ایتسه‌لرده اختری آغاینی اشاندرمق ممکن دگلدر. اختری آغاینك اویلری کچك اورامدن یاکی اورامغه بورلغاچده اوك یاقده پوچماقده، قالون، قالون ایمن باغانالر، وقالون بورونه‌لردن اشلانگان قویما ایله احاطه ایدلمش، یورتنك اچنده، قالون بورنه‌لردن صالونغان قارا قارشی، قابق توبه‌لی اویلر، اختری آغاینك طازاغنه طورمشلی بر ایگنچی ایکاناکینی کورسه‌تمکده‌در. دولت‌گرای آغای ایالی بیش یاشنده، اورتا بویلی، اورتاچه تنلی، توگراك، قونغر صقاللی، قزل چرایلی، یگل سویه‌کلی، یکت طبیعتلی آدمدر: دولت‌گرای آغای قارارغه صوفی کورنمه‌سه‌ده، جومارد طبیعتلی، فقیرارگه مرحمتلی، کورشیلرگه یموشلقلی، عالم علماغه چن اخلاصلی، صدقه بیرسه باشقه‌لردن آرتق بیرور، آشنك ایك یاخشی‌سنی قوناقغه یدرور، هر کم نك کوڭلینی کورور.

دولت‌گرای آغاینك یورتی ایسکی اورامده، اورتالقده، مسجد طوغروسنده، اورامنك یلغه یاغنده، یورتینك اورام یاغی طاقتا قویما، آرت طرفنده عادتچه چیته‌ن بواوی، اویارینك اورام طرفنده‌غیسی طاقتا توبه‌لی‌اولوب، قارشوده‌غیسی صالام توبه بولووی، دولت‌گرای آغاینك توره‌لنورگه یاراتوبده، بر آز یتشمه‌گاناکینی بلدرمکده‌در. دولت‌گرای آغای قولندن کیلگان قدر توره‌لنمکنی سویه‌در: صابان طویلرنده اوزوشور اوچون بر یاخشی آت تربیه ایده‌ر، صابان طویی وقتلرنده یخشی آتینی بنوب، یاخشی کییملرینی کیوب، قوندز بورکنی قنغر صالوب، اوقالی توبه‌تی‌نی بریاقدن

کورسەتوب، بیلینە یشل بیل باو بیلەب، بیوك اوکچەلی کون ایتوك کیوب، آولدن آولغە صابان طویلرینە یورور.

دولت‌گرای آغاینك خاتونی فاطمە کورکام خلقلی، قارارغەدە گوزل، بیك یاغملی برخاتون ایسەدە، بر آز آغرطبیعتلی اولدیغندن، دولت‌گرای آغای فاطمەنی اوزینە مناسب کورمز، سوز آراسندە شریفەنی ماقتار، آکا محبتی بارلقنی آکلاتور، اختری آغاینی خاتون یاغندن بخذلی دیە سویلەر ایدی. دولت‌گرای یکت وقتدە شریفە ایلە یورگان، دیوب خلق تلندە سویلەنور ایدی.

ولدان صودیا قصقە بویلی، آرق تنلی، اوزونچە یوزلی، بوکری بورنلی، زور میبوقلی، کچە صقاللی، قرق یاشندە بر صالداتدر. صالدات خدمتندە وقتدە روسچە اوقورغە ویازارغە اویرەنوب، اسنارشی اونترافیتسەر بولوب خدمت ایتکان.

یوکەلیں کرك روسچە، کرك تاتارچە اولسون، ولداندن باشقە یازا بلوچی بر آدمدە یوقدر. کوب وقتلر ژولصتنوی صودیا بولوب خدمت ایتکانلك سببلی، باشقەلرغە قاراغاندە فکریدە آچق در.

ولدان‌نك خاتونی گل‌بانو غایتدە حیلەکار بر خاتوندر: بر نرسە بلمەگان کوینچە آورولرغە دارو بیرور، اوشکرور توکرور، بالا طوغاندە ابیلك قیلور، ایر ایلە خاتون آراسنی بوزشترور، یا کە کیاشترور، یکتلر ایلە قزلر آراسندە ایلچی بولور، قزنی یکتکە، یکتنی قزغە سویدرور. ولدان‌نك ایسکی تاشلانغان یازولرینی نادان خاتونلرغە، سودرکچ بتووی، دیوب، بعضسنی جن قاچرورغە دیوب، قیمت بها ایلە صاتوب یبرور ایدی.

رجب مؤذن یاشی قرقغە یاقن، اورتا بویلی توگراك یوزلی، قارا صقاللی، قیافت واخلاقدە بیك گوزل آدم ایسەدە، مدرسەدە اوقومایتچە شایار وبغنە یاتقان بر مخدومدر. شولای بولسەدە اوزندن

عالملر آلدنده ادب صاقلاب، سوزگه اوستالغی ایله نادانلغنی قابلاب، موزیقلرگه اوزینی عالم ایتوب کورسه‌تورگه بیك ماهردر.
ایکی اوغلی بار ایکی سیده ارنبورده، بری بر بایده خدمت ایته، بری مدرسه‌ده اوقی.

۲

قش اوتکان، یازموسمی یتکان، یر آچلغان قار بتکان، اوله‌نلر یشه‌رگان، ماینك برجمعه‌سی اوتوب یوکه‌لی یلغه بویلری باشقه بر حالـگه کرگان. یوکه‌لی آولی گویا بر باقچه اچنده طوره، بو باقچه‌ده عادتچه دگل بلـکه قدرت باقچه سیدر: باقچه‌نك تیره‌سی یشل طاغلر ایله احاطه ایدلوب، توبه‌سی کوك توسلی پیالا کبی نرسه ایله یابلغان، اورتاسنده غاینده یاقتی بر ایلـکتریك فاناری بتون باقچه‌نی، یوکه‌لی آولنده‌گی بارچه اویلرنی یاقتورتقان. خلق بارچه‌سی ایرته چاینی اچکان، ساعت طوقزنی صوغوب اوننچی کیتکان. جمعه کون اولدیغندن خلق بارچه‌سی اویده، بعضیلری کینوب اورام بوینه یورورگه چققان.

بر وقتده ایسکی اورامده کیینکان، یاصانغان قزلر کورنه باشلادی، هرقاپوسی بایرامده کیه طورغان کیملرینی کیگانلر، بعضلری بیتلرینه آب آق ایتوب کرشان یاقغانلر، بیت اورتالرینه توم توگراك اینوب قزل ایننك سورتکانلر، تشلرینی تش قاراسی ایله قارالتقانلر، بعضیلری بیتلرینی بیك پاکزه ایتوب صابون ایله یووب، اوزمالنچه قالدرغانلر، کون اسسیلـکندن بر آز قزارغانلر، شول سبب دن یوزلری قزل قاتش آق، بیت اوچلری قزل، طبیعی کوزلـلکلرینی

میدانغه قویغانلر. آندن بر قز ، بوندن ایکی قز جیبولا طورغاچ ، بایتاق قزلر جیولدیلر ، بوقزلر ایسکی اورامنك تون طرفینه یوروب آولدن چقوب ، یوکه‌لی یلغه بوینده بر قواقلقغه یاقن یشل چیره‌مده اوطورشدیلر ، شوندن صوك یاکی اورامدنده ، کچك اورامدنده قزلر جیبولشوب ، اولگی قزلر یانینه باروب ، بارچه‌سی برگه قوشلوب اوینارغه کرشدیلر. شوندن صوك بر آز وقت اوتکاچ ، اورامارده یکتلر کورنه باشلادی ، هر قایوسی یاخشی کیملارینی کیگانلر ، آیاقلرنده بیوك اوکچه‌لی کون ایتك ، اوسنلرنده قزغلت بیشمت ، بیشمت یاقاسندن آق کولمك‌نك چلته‌رلی یاقاسینی چقارغانلر ، قوندز بورکنی باشلرینه قنغر صالغانلر ، بویکتلرده قزلر اوینی طورغان یرگه باروب ، برده تارتلمایچه قزلرنك قوللرندن طوتوب اوینارغه کرشدیلر. بر ساعت چاماسی وقت اوتکاچ ، آول اوچنده بر چالمالی آدم کورندی ، بو آدمنی کورگاچ یکتلر ، قزلر قواقلقغه کروب طارالدیلر ، چالمالی آدمده آنلرنك آرتندن قووب قواقلر آراسینه کردی. اوزاقده اوتمه‌دی ، یکتلر ، قزلر قواقلر آراسندن چقوب ، اولگی اورنلرینه جیبلوب ، کولشوب ، کولشوب اوینارغه کرشدیلر. یارتی ساعت اوتکاچ ، ایسکی اورامنك توشلك طرفنده‌گی اوچنده ینه باشقه بر آدم کورندی : اوزون بویلی ، کینك جیکله‌لی ، شادرا بوزلی ، ضور صاری صقاللی ، اوستنده صارغلت توسلی اوزون جبه‌ن ، باشنده زور چالما ، قولنده اوزون طایاق ، آرت صانینی آرتقه ، باشینی آلغا صوزوب ، اوزون ، اوزون آدوملر آطلاب ، قزلرنك اوینی طورغان یرینه آشغوب ، آشغوب کیلمکده ، آرتنده بر نیچه آول قارتلریده ایه‌رگانلر ایدی. اوینده‌غیلر آنلرنی کورگاچ یکتلر قزلردن آیرلوب ، قواقلر آراسندن یلغه‌نك ایکنچی یاغینه چقوب آولغه قایتوب کیتدیلر ، قزلر قواقلر آراسنده قاچوب قالدیلر ، چالمالی

آدەدە یولداشلری ایله آولغه طابا قایتورغه بورولدی. چالمالی افندی یولدە قایتقاندە «های احمقلر! های بدبختلر!» دیوب یکتلرنی، قزلرنی، آتالرینی اوروشا ایدی. چالمالی افندینك بویله قاتی اوروشقانینی یکتلر قزلر ایشتکان بولسەلر البتە خاطرلرندن چقغانچە اونوتلماز ایدی.

چالمالی افندی یوکەلینك ملاسی ولید حضرت. ولید حضرت آول مدرسەسندە اوزاققنە یاتقان، مدرسەدە اوزاق یاتووی یوکەلیگە امام بولوینەدە سبب بولغان. یوکەلینك ملاسی وفات بولغاچ خلق ایکیگە آیرلوب، بعضی لری ولید ملانی، بعضیلری باشقە براونی آلماقچی بولغانلر. شوندن صوڭ خلق بارچەسی برگە جیلوب، اختری آغای ایله دولتگرای آغاینك حکمینه راضی اولوب «قایسی علمەلك بولور» دیوب صوراغانلر. اختری آغای «ولید مرللا علمەلك بولور، اول اون بیش یل اوقودی، مین اوزم بلەم، اول سز ایتە طورغان موللا اون یلغنە اوقوغان دیلر مینەچە ولید موللا مصلحت، علمەلك کشی بولغانی یاخشی» دیوب جواب بیردی. رجب مؤذن، ولدان صودیا بر آغزدن «بو سوزدن ولید ملانك بیش یاش قارت بولووی بلنە، عالم بولووی بلمنی، علم یل برلە اولچەنە طورغان نرسە توگل» دیوب ایتدیلر. اختری آغای آنلرغە قارشو «سز یاشلر، قارتلر سوزینی طـكلاب تیك طورورغە تیوش، آنە دولتگرای قارت بولسەدە تیك طورە [اولوغار سوزن طوتماغان، اولایغاچ ایلولك کورمەگان] بورنغی قارتلر برگە شولای ایتەلر ایدی. شکرەی موللا مرحوم «بورنغی قارتلرنك سوزلری کتابنك اچندەدە، طشندەدە توگل» دی طورغان ابی» دیگاچ آنلردە طوقتاب قالغانلر.

شوندن صوڭ اختری آغاینك سوزینە دولتگرایدە قول قویوب، باشقەلریدە بارچەسی راضی بولوب ولید حضرتنی آلغانلر. ولید

حضرت بیك صوفی طبیعتلی ، ایشانغه مرید . هر اشده اوزینی باشقه لردن آرتق دیوب بله ، نسلی ده صحابه لرگه طوتاشه ایمش ، چونکه آنك گمانچه بلغارنی صحابه لر فتح قیلغانلر ، ولید حضرت شونلرنك نسلندن ایمش ولید حضرتنك اوز فکری ایله تجربه ایدب طابقان درسه لری شونکا دائر نطقلریده بار .

ولید حضرت چاینی شکر ایله اچمیدر ، چونکه شکر اوله کسه سویه کندن یاصالا دیوب بعض آدملردن ایشتکان ، اوزیده شکرنی اوتقه یاندروب شکرده قان بارلغنی کورب نجسلکی ایله حکم ایتکان . ولید حضرتنك فرید آدلی بر مخدومی بار ، فرید مخدوم آول مدرسه سنده صرف نحو اوقوب ، اول مدرسه دن بر سبب ایله قوغولوب ، قازانغه اوقورغه دیوب کیتکان . قازان مدرسه لرینك برنده بر آی طورب ، مدرسه ده طورو آغر کورنوب ، مدرسه دن چقوب بر بایغه خدمتکه کرگان . ولید حضرت اوغلی فرید حقنده بر آزغنه اوکنایسزلانسه ده « بزنك فریدنك اوز علمی اوزینه یتارلك ایندی ، حاضرده مدرسه دن چقوب علم معاش اویره نورگه : یعنی مثلا سودا ایته رگه کرشکان ایکان » دیوب آول کشلیرینه سویلی ایدی .

« موزیقنی الفدن اوتکاره ، باغه ینکرمه ، کوب اوقوتسه ك کوب بله ، ملانك حیله سینه توشنه ، خاتون قزنی اوقتوبوزقلقغه سبب بولا ، یکتلر ایله قزلر خطلر یازشوب حاللرینی بلشه ، موزیق کشیگه اوقوبیك کیلشوب بتمی ، اوقوملا بالالرینه غنه کیلشه ، پیغمبرمزده [انجونی أت آغزینه طاشلاماکز] دیوب اینه » شول سوزلر ولید حضرتنك برنچی نطقلری ، چن اخلاص ایله سویلی طورغان سوزلری ایدی . ولید حضرت کیلمه سدن ئلك یوکه لیده ناچارغنه بولسه ده مکتب بار ایکان . ولید حضرت آنی آقرنلاق برله گنه بتورگان ، صوك بالالرنی اوز اویینه یورتوب اوقتورغه کرشکان .

ولید حضرتنك اوستا بیکه‌سی مرحبا بالالرغه ایمان کلمه لرندن، نماز دعالرندن ایکی سوز سبق بیروب، بر ایکی ساعت تکرار قیلدرغاندن صوك اویلرینه قایتاروب یباره ایدی. بوروشده اوقتو، اوقتوچیغه ینگل اولدیغی کبی اوقوچیلرغه ده بیك آغر دگل ایدی. چونکه بر ایکی سوزنی آغزلری طالغانچه قچقروب اوطرغاچ اویلرینه قایتوب کیته لر، جمعه ده اوچ، دورت کون کیلمی قالوب، پنجشنبه کون کیلوب صدقه لرینی بیرسه لر، مرحبا آبصتای اوچون بیگرا کده بخشی ایته لر ایدی.

بواوقتوغه ولید حضرتده تحسین ایدوب «السبق حرف، التکرار الف، یعنی مثلا سبقنی بر حرف آلوب منك مرتبه تکرار قیلورغه کیراك» دیوب بالالرنی نصیحت قیلا ایدی. اگرده موژیقلردن «بالامز نیچه یل اوقودی، بر نرسه‌ده بلمادی» دیوب ایتوچیلر بولسه ولید حضرت «خدا تقدیری، تقدیردن اوزوب بولمی شول» دیوب نی بولغان عیبنی الله تبارك وتعالی‌گه یوکلاب قوتولا ایدی.

ولید حضرت اوزنچه خلقنی بیك وعظ نصیحت قیلا، اوزینی وعظ ونصیحت‌ده بیك اجتهادلی آدملردن حساب ایته، بو خصوصده اوزنده بر ده کمچیلك طاپمی ایدی. شولای بولسه ده خلقنك قارالغی، چواشلر ایله یورشمکلری، خاتون قزنك یکتلر ایله اویناقلری، خط یازا بلماگان یکت ایله خط یازا بلماگان قزنك بلشمکلری، کوز کونلرنده نیکروتلرنك اورام بوینده تورلو، تورلو انصافسزلقلر قیلوب یورومکلری، ولید حضرتنك باشنی ایلاندرمکده ایدی. بو خصوصده ولید حضرتنك نیده ایتورلکی قالماغاچ «خدا تقدیری، تقدیرده یازلغان اش بولماینچه قالمی» دیوب ایتودن باشقه چاره سی یوق ایدی. ولید حضرت اوزنچه بیك اجتهاد قیلور، قزلر ایله یکتلر اوینی طورغان یرگه بارور، آنلرنی طایاق ایله قووب یورور، اوزنچه بیك ضور

اش بولدرور، توغریسی یکتلرگه قزلرغه بر تیاتر اولور، آنلرنی کولدرور ایدی. ولید حضرتنك بو اشندن بعضی اوینچاق یکتلرده فائده له نور، باشلارینه چالما کیوب، قزلر اویناغان برگه باروب، ولید حضرت بولوب قورقتور ایدیلر.

ولید حضرت خلقنی وعظ نصیحت قیلمقده، جهنم اوتی، غی چوقوری، زقوم صووی، یلان چایانلر ایله خلقنی قورقتمقده، خلق ایسه مسجد ایشکندن آیاقلرینی آطلاو ایله برابر ولید حضرتنك سوزلرینی اونوتمقده، تورلو تورلو بوزقلقلرنی قیلمقده، کیرلمار چواشلری ایله قوناقغه یورشوب آزاقینی اچمکده، قزلری یکتلر ایله یورمکده، شول اشلرینك نتیجه سی اوله رق بعضیلری عمر بوینچه مسخره بولوب قالمقده لر ایدی.

بو بوزقلقلر یوکه لی آولنلغه قالمایوب. بتون اوسه ن ایله سون آراسنده غی آوللرغه چوما زحمتی کبی طارالمقده ایدی. اوشبو اوسه ن ایله سون آراسنده گی آوللرده، یازا بلمگان یکت ایله یازا بلمگان قزنك بربری ایله بلشمکلری، طوغرودن طوغرو دن کورشوب سویشمکلری، نیچه تورلو فاجعه لی واقعلرگه سبب اولمقلری، قارت حضرتلرنك خاتون قزغه [تعلیم کتابت] یازو اویره تو حقنده بولغان بحثلرینه، حق تعالی طرفندن قدرت قلمی ایله یازلمش بر جواب الزامی ایدی.

شول فاجعه لی واقعه لردن برینه اوخشاتوب، بر حکایت تحریر ایدب، حرمتلو اوقوچیلرمزغه تقدیم ایدرم. چونکه شوندایون فاجعه لی واقعه لرنك عین اوزینی یازمقدن قلم چیکنور، شونك برابرینه بر حکایت تصویر ایدلور، یمان اشلرنك یمانلقی کوز آلدنده کورلکان کبی کورنور، اوقوچی یکتلر وقزلر عبرت آلوب، ناچار اشلردن صاقلانوب، یاخشیلقغه محبتلری آرتور، خلقلری توزه لور، دیه امید ایدیلور.

ـ کملر بار أیی؟ طاباناق قاراسی آیاقلرینی چالش باصوب ، قولنی قولغه صوقغاچ ، بر قولنی کیسه‌سینه طغوب ، برینی بویرینه طایانوب ـ دهره ، ثعیب یامال ، غذیذه بار أیی ، ثینك . . . ك یوق أیی ، شوندن صوك اوچسی برگه ایسکی اورامنك یوقاری اوچینه کچك اورامغه طابا بارا باشلادیلر . اورتا بویلیسی بورکینی قنغرایتوب کیگاچ ، یاولقنی چیشوب غارمونني قچقرتقالاب قارادیده ، قزل یاولق برله غارمونني طوتوب ، آی دونای ! وای دونای ! دیوب جرلانا طورغان کوینی اویناب آقرنغنه کیتدیلر . یوقاری اوچقه یتکاچ کچك اورامغه بورولدیلر ، کچك اورامنك اورتاسنده‌غی کوپرگه یتکاچ بر آز وقت طوقتاب طوردیلر .

بو وقتده کچك اورامده ، کوپرنك ایکنچی طرفنده ، یکتلرگه قارشو کویه‌نته چیله‌ك کوتارگان بر قز کیله ایدی . بو قز کورنگاچ گویا طومان کوتارلدی ، قویاش چقدی ، کچك اورام یاز کونلرنده نیچك بولا ایدی ، شول حالـگه کلدی : قزنك ساچنده‌گی تنکه‌لرینك چلدر چلدر ، چلدرداغان طاوشلری ، یازه‌وسمنده‌گی صاندوغاچ طاوشلرینی ایسکه توشره‌کنده ایدی . یوزینك کورکاملـکی ، گوده‌سینك کیلشلیلـکی ، اوستنده‌گی عادتچه کیوملرینی ، شهر قزلرینك یفاك کیوملرندن ده قیمتلیره‌ك ایدوب کورسه‌تمکده ایدی : باشنده‌غی آل قزل یاولق شول قدر کیلشلی ایدی ، یاولق یوزینی کورکام ایله‌مش دیه گمان ایدلوردی ؛ چنلاب قاراغانده یاولقنك کورکام کورنمه‌سینه سبب یوزینك کورکاملـکی ایدی . قیغاچ قاشلری ، کوز قارامشلری شول قدر جاذبه‌لی ایدی : یولده بارغانده بر آدمگه اوچراسه‌ده ، کوزینه طوغرو قاراسه ، اول آدمنك بتون تنی ایلـکتریکله نیر ، کوزی یالترار ، تزی قالترار ، یولینی یاڭلشور ایدی . قز یکتلرنی کورگاچ بوروشنی اوزگارتدی ، کوپرنك

توشلك طرفندن صو آلا باشلاغاچ ، يكتلرگه قاراب اورتا بويلى يكت نى طانوغان كبى اولدى ، سوز قوشماقچى اولسه‌ده عادتچه طاوش ايشتلورلك دگل ايدى . شوندن صوك قز اورتا بويلى يكتكه قاراب ، آلياپقچ پوچماغنى سلكدى ، يكت بونى كورگاچ قولنداغى قزل ياولقنى سلكدى ، شول روشده نيچه مرتبه قز آلياپقچنى ، يكت قزل ياولقنى سلككاندن صوك ، قز صونى آلوب ايلك ياخشى يوروشنى يوريه‌رك ، كيلگان يولينه قايتوب كيتدى .

اوشبو يكت ايله قزنك ياولق سلكشولرينك معناسنى يوكه‌لى آدملرى بيك ياخشى آڭلار . يكت ايله قز بلشكان ، بر برلرينى سويشكان بولسه‌لر ، اوچراشقانده برى ايكنچسينه سوز قوشار ، آرالرى يراق بولسه ياولق يا باشقه نرسه ايله اشارت قيلوب سويگانلك لرينى بلدرورلر . بعض يكتلرنك :

« تره‌زه آچوب قوللر بولغاى * بز سويه‌سى يارلر شول بولغاى »

ديگان شعرلريده بزم سوزمزنى قوّتلر . يكتلر قز كيتكانده تيك كنه قاراب قالديلر ديه گمان ايته‌سزمى ؟ خير : اورتا بويليسى غارمونى غاينك قوتلى طاوش ايله بر يوقارى ، بر توبه‌ن ، بر اوك قولاغينه ، بر صول قولاغينه قويوب ، بر آياغنى يرگه طب ، طب ، تيبه ، تيبه اوينامقده ، اوزون بويليسى ايكى قولينى چاب ، چاب صوغاره‌ق ، سيكروب ، سيكروب ، « بذنك آول اورامى ثبرمثه‌كده طاقر ، بذنك آول قذلرى كينمه‌ثه‌ده ماطور »

« آخ ! نو مالاتثا ، قذلر بذنى ياراتثا »

ديوب بيومكده ، تاباناق قاراسى باشنى سلكوب ، جيلكه‌لرينى سيكرتوب ، ايكى قولينى چاب ، چاب صوغوب ، آياقلرينى طپر ، طپر ، طپرداتوب باراباني صوقغان كبى طاوش چيقاروب طورمقده ايدى .

شول وقتده چيتدن قاراب طوروچى بر آدم بولسه ايدى « بو قزسدرچى ايكان ، بونلرنى سدرله‌ب عقلدن ، چقاروب ديوانه اينمشدر » ديه گمان قيلور ، هرمتلو اوقوچيلرمز بو يكتلرنك نيكر وتلر اولديغنى

ایتمه‌سه‌کیه بلگانلردر، شویله ایسه‌ده نیکروتلر حقنده بر آزغنه سوزه‌مزنی اوزایتماقده بو اورنده ضررسزدر، پریزوفقه قویلاچق یکتلرنی بزم طرفده نیکروتلر دیوب ایته‌لر. بر یکت قایسی یلده پریزوفقه قویلاچق بولسه، شول یلنک باشنده آتا بیلدرله‌در، شوندن صوك اول یکت نیکروت بولادر، نیکروت، دیگان سوزنی خلق تلنده یورگانچه یازدم، اصلده [ریکروت] اولسه کرك.

نیکروتلر یلنك آخرغی آیلرنده پریزوفقه قویلوب، کیله‌چك آدملر کیلوب، قالوردایلری قالادر. ایسکی زمانلرده بر آدم اوز اورنینه باشقه بر آدمنی یاللاب یبارسه نظام قبول ایته طورغان بولغان. بعض آدملرگه بالالرینی یبارمك آغر کورنوب، بالالری اورنینه بر آدمنی یاللاب یباره‌لر ایکان، شول یاللانغان کشی‌لرنی [نایومشیکلر] دیوب ایتولگان. اول زمانلرده خدمت بیك آغر بولغان، شول سبب دن نایومشیکك طابوهم مشقت بولغان، طابولسه‌ده اشکه یارافسز، اخلاقسز آدملردنگنه طابولا ایکان، اوزلری بیك قدرلی بولغانلر، صالداتقه کیتکانگه قدرباى آقچه سندن تلاگانچه آشاغانلر، تلاگانچه اچکانلر، تلاگان اشلرینی اشلاگانلر، چونکه آنلر شول بر نیچه کونلك راحتکه عمرلرینك ایك قیمتلی وقتنی ضائقانلر. اول زمانلر اوتدی، عدالت زمانی کلدی، نظاملر اوزگاردی، هرکم اوزی اوچون اوزی خدمت ایتمك تیوشلی اولدی. اوزی اوچون خدمتکه کیتکان آدملرنکده بعض آزغرنلری نایومشیکلرگه ایاروب آتاسی آقچه‌سندن گولایت ایتوب، تورلی انصافسزلقلر قیلوب، بری باشقه سندن کوره، کوره، بعض طرفده غی نیکروتلرغه عرف وعادت بولوب قالدی. یل باشنده شول یلده پریزفقه قویلاچق یکتلرگه بلدرلور، شوندن صوك هر قایوسی اشلرینی طاشلاب، تلاگان اشلرینی اشلاب یورورلر، آتا آنالرینی قایغو وحسرتکه توشررلر،

اوزاملرده تورلو، تورلو ادبسزلکلر قیلوب، بتون آول خلقینی رنجتورلر. کوز کونلرنده بارچه سی برگه جیلوب، آولدن آولغه یورورلر، کوب وقت ایسروك برلورلر، یولده اوچراساك یراقدن یول ویر، یوقسه آوداروب کیدرلر. آنلرغه قارشو برسوز ایتمه ـ کورمه، سوپا کچکنی کول ایدەرلر...

٤

درمنلو اوقوچیلرمزغه حکایەمزنك بهادرلری کوسترلدی، شویله ایسەده حکایەمزنك اوّلی یاشرن قالدی، شول سببدن مای آیلرندن قایتوب آلمق مناسب کورلدی:

یاز موسمنده، مایننك ١٥ انچی کونلریدر، یوکەلی یلغه بوینده جنت علامتلری کورینور، تورلو، تورلو طاوشلر ایشدلور، قویاش باتقان، قارانغو توشکان اولسه ده، شوندابون دردلی کپارده هوانك یخشی لغندن، قوشلرنك گوزل طاوشلرندن کوکللری اویانوب، فکرلری ایله دنیا گیزگان آدملرده بولنور ایدی. چونکه کیچ آیاز، ییل یوق، هوا شول قدر یومشاق، یلنغان مامق کبی بیتکه برلور، یارقنادلر سیر ایدر. برطرفدن تارتار، ایکنچی طرفدن بودەنه، اوچنچی طرفدن اوسەن بویندەغی باقالر، هرقایوسی اوزلرینه مناسب برطاوش ویرور، دورتنجی طرفدن صاندوغاچ غایندەگوزل واوتکون طاوش ایله ادیبانه برخطبه اوقور، یاکه شعر سویلایور کبی یورکلرنی ملکەیور، سوق عکاظ خطیبلرینی، معلقات سبعه صاحبلرینی خاطرگه کینورور ایدی. ینه بوطاوشلرنی یوق ایدن، کوکللرگه درد ویرن، آتامز آدم ایله آنامز حوانك قوشلمقلرینی ایسکه توشرن، بر طاوش

وار ایسه، اولده قزلرنک کیندرطوقماغان طاوشلریدر. بوطوقماق طاوشی شهرده‌گی موزیقه طاوشلرندنده اثرلیره‌کدر: بو طاوشنک کوکللرگه اثر ویرمکی، شوندایون دردلی کیچلرده دردلی ذاتلرنک درد ایله اوردقلرندن، اول دردایسه بارچه انسانلر آراسنده مشترک یعنی اورتاق اولوب، کوب آدملر اول درددن اولوش آلدقلرندندر. طوقماق طاوشی ایکی آغاچنک شاقلداغان طاوشی ایسه‌ده، بونی اوران ذاتلر فرشته قیافتنده، موکل الک دردنده اولان قزلردر. آنلرنک کوکللرنده‌گی دردلری قول طاملرندن آغاچقه آغاچدن هواغه طارالور، هوانی دردلندرور، شول دردلی هوا قولاقلرمزغه برلور، قولاق طاملرندن اوته‌ر، یوره‌کلرمزگه‌ده یته‌ر. شوندن صوک بزنک قلبلرمز ایله آنلرنک قلبلری آراسنده گویا برچبقسز تیلیغرام اولور، بزنک قلبلرمز آنلرنک قلبلری ایله خبرلاشور، آنلرنک قلبلرنده‌گی نرسه‌لرنی تفتیش ایته‌ر، تیکشرور، آنلرنک مقصودلرینی، تله‌گان نرسه‌لرینی، تعیین ایته‌ر، بیله‌گوله‌ر، آنلرنک ضربلرندن بر مسئله چقارر، اول مسئله اصلده برمسئله اولسه‌ده، اول مسئله‌نی فکر تحلیل ایلادکده، آیروب، آیروب چنلاب‌اویلاغانده، شول قدر وسعت ایته‌ر کیکایور، هم کوبایور، یازاچاق اولسه‌ق بتون دنیاده‌غی کاغذ وقارالرنی بتورمک لازم کلور.

بزنک یازاچق حکایه‌مزده شول مسئله‌لردن بریدر. ایسکی زمانلرده فابریکلر بولماغان، شول سببدن آدملر کیوملک‌لرینی قولده اشله‌گانلر، فابریکلر یوق، دیوب یالانغاچ یورمه‌گانلر، قشلق کیوملر، اوچون قوی تیرسنی آغارتوب طونلق، قوی یونلرندن قالون طولا چبکمانلک، جایلک کیوملر اوچون نچکه کیندر حاضرله‌گانلر..

یورت نرسه‌لری: چبلدق، چارشاو، آش یاولق، سولگی، صالفیتکه کبی نرسه‌لرنی هرقایوسنی شول نچکه کیندردن اشلی طورغان

بولغانلر. طولا، کیندر کبی نرسه‌لرنی اشله‌مك خاتون قز هنری بولغان، بو اشلر اوچون یللق پروغراملر قویلغان: کوز آیلرنده جیتندن، یا ایسه کیندردن سوس حاضرله‌گانلر، تونلر اوزایغاچ جب جگورله‌گانلر، [ئرله‌گانلر] کونلر اوزایغاچ کیندر صوقغانلر [طوقوغانلر]؛ قار ئری باشلاغاچ کیندرلرینی قار اوستینه جایوب قویاشده آغارتقانلر، جایگه چقغاچ طوقماق برله طوقماب شومارتقانلر.

بو اشلرنی آنالر قزلرینه، قزلری بر آز عقل ایه‌سی بولا باشلاغاچ آقرن، آقرن اویره‌توب، کیاوگه بارغاچ ترکلك اوچون حاجت نرسه‌لرینی اشله‌توب اوزلری اوچون حاضرله‌ب قویغانلر. ایتورکه ممکن: بو آنالر کیله‌چکنی قایغورتقانلر، ایرته اوچون ایشباك قایغورور، دیوب تیك یاتماغانلر، زمانلرنڭ غی هنرنی بلگانلر، هم بالالرینه ده بلدرمك اجتهادنده بولغانلر، اشسزلکنی دشمان کورگانلر.

سوزمزگه کیله‌لم: قزلر طوقماقلرینی اورغانده نیندایون فکر، نیندای درد ایله اوراچقلر؟ البته قزلرنڭ کوڭلنده، بتون دنیانڭ گوزللکینه، آدملرنڭ بر بریله قوشلمقلرینه سبب اولان اولنمك، یاخود ازدواج دینولن امر معظم ومقدس اولاچق. ازدواجنی امر معظم ومقدس دیدم: الوغ وپاك اش دیمك اولور، ازدواج الوغ اشدر: بر فامیلیه‌نڭ ایکنچی فامیلیه‌گه قوشلماقی ازدواج ایله اولدیغی کبی اوچنچی بز پاکی فامیلیه‌نڭده آرتماقی ازدواج ایله اولور. شول روشده ازدواج سببلی کوب فامیلیه‌لر بری برینه قوشاور، کوب فامیلیه‌لر آرتور.

آتامز آدم ایله آنامز حوانڭ ازدواج مبارکه‌لرینی خاطرمزگه کیتورسه‌ك، بتون دنیانڭ تونزوکلکینه سبب ازدواج اولور قالور. ازدواج امر مقدس، یعنی پاك اشدر، چونکه بر فامیلیه‌نڭ ایکنچی فامیلیه‌گه قوشلماقی ازدواجدن باشقه اولور ایسه هر ایکی فامیلیه‌نڭ

قدر وحرمتدن توشوینه ، اوچنچی فامیلیه نك بتووینه سبب اولور ؛ اما ازدواج ایله اولور ایسه ، هر ایکی فامیلیه نك قدر وحرمتی صاقلانور ، فامیلیه نك قدرینی کیته رهچك نرسه لردن پاك اولور . قزلرنکده هر قایوسینك کوکلرنده تله گان نرسه لری : اوزلری کبی بر یاش یکتکه شریعت قوشقان روشده قوشلوب ، حاضرله گان نرسه لرینی آکا بولاك ایدوب ، آنك کوکلینی آلوب ، اوزینی آکا سویدروب ، اوزیده آنی سویوب ، آراده غی محبت لذتی ایله دنیا مشقتنی کوزدن یوغالتوب ، ایکیسی برگه عمرلرینی راحت کچرمکدر . شول سبب دن بو اشلرنی اشلاگانده کوزلرینه اویقو کلماز ، کوکللری طنچلق کورمز ، خصوصا کیاوگه کولمك بولاچق کینلرنی نچکه بولسون ، آق بولسون ، پاك بولسون ، دیوب قار اوستینه جایگان ده بیکده اجتهاد ایدرلر . چونکه آدمنك کم ایکانلکی اشله گان اشندن بلونه در . کیلون بولوب توشکان وقتلرنده اشله گان اشلری خلقغه کورسه تله در . شول وقتده قزنك اشلاگان اشلرنده کهچیلك اولسه ، کیاو افندیگه کیدرگان کولمه کی قارا بولسه ، قزنك التفاتسزلغی بلنوب ، کیاونك محبتی سورلوب ، عمراك قایغوغه توشمك احتمالی باردر . آنلرنك بو اشارنده اجتهادلری بیك اورنلیدر ، بوندای ایزگونیت ایله اشلاگان اشلرنك ثوابی نفل عبادتلرنك ثوابندن آرتقدر .

قزلرنك کیاوگه کولمك اولاچق کینلرینك آق ، وپاك اولمقنده اجتهادلری بلندی ؛ شونك کبی اوزلرینکده آق ، وپاك بولمقلری اوچون اجتهادده بولنمقلری بیك تیوشلیدر . قزلرده ایکی تورلی آق لق ، وپاکلك باردر : بری ظاهری یعنی : قاراغانده کورینور ، بری باطنی ، یعنی : اویلاغانده بلنور . برینه [نظافت] دیبولور ، یووندق ایله حاصل اولور ؛ ایکنچیسینه [عفت] دیبولور اوزینی یاٹ ایرلردن صاقلامق ایله حاصل اولور . قزلرنك بعضیسی عفت دیبولگان

آقلقنی صاقلارغه، طوزان قونمسقه طرشور، عمرلك يولداشی اولاچق كياو افنديگه اوزينی سوتدن آق، صودن پاك اولارق طابشروب، كياو افندينك محبتنی اوزينه آلور، اوزيده باشقه‌نی كورما گانلك سببلی افنديسينه چن كوگلدن محبت ايده‌ر، شول محبت عمرلرينك آخرينه قدر كيده‌ر، بتون عمرلری راحتده اوته‌ر. بعضی قزلر نادانلقلری سببلی عفت نه ايدكنی بلمزلر، عفتنك عمرلك دولت اولديغنی دوشونه‌مزلر، عفتلرينه كمچيلك كيتورورلر، يا ايسه تمام بترورلر، اوزلرينی كياوگه طابشرغانده تورلو حيله‌لر ايته‌رلر، شولای بواسه ده اوتكون كياولر آنلرنك حيله‌لرينی سيزه‌رلر، چن كوگلدن سويمزلر، بعضيلری بتونلای آيروب يباره‌رلر. شوندايون قزلر آز نرسه اوچون عمرلك راحتلرينی يوق ايده‌رلر، ياش وقتلرنده قيلغان اشلرينك جزاسنی عمر بوينچه كوره‌رلر، جزاسنی كوره كوره قبرلرينه ده كره‌رلر. باياغی طوقماق طاوشينه كيله‌يك، يوكه‌لينك بارچه اوراملرنده طوقماق طاوشی ايشتلور، طپرر! طپرر! ديوب قچقرغان طاوش بتون يوكه‌لی يلغه بوينده‌گی هوانی طولقونلاتور، ياقنده‌غی اورمانلردن قارشو جوابلر كلور، دردلی آدملرنك كوگللری بتون عالم نی گيزه‌ر ايدی. بو طاوشلرنك آراسنده بيكده دردلی ايشتلگانی، ياگی اورامده اختری آغاينك يورتنده، حنيفه ايله ايله خديجه‌نك طوقماق طاوشی ايدی.

حنيفه اختری آغاينك اوزقزی، خديجه كورشی قزی، يانلرنده بر آدمده يوق، كيندر طوقماغان آراده شول سوزلرنی سويله‌شوب اوطوره‌لر ايدی. حنيفه ـ كمه‌ی، بر كون بريكتدن بولك كيلدی ديگان ايدك كورشكانك بارمو؟ خديجه بر كون قذلر اويوننده بار ايدی، گل مينم بله گنه اوينادی، باشقه قذلر بله اويناماديـ حنيفه ـ سوله‌شدگنمو؟ خديجه ـ قواقلر آراسنده آزغنه سوله‌شوب طوردق، . . . . . . بيت اوچلرمنی قذارتدی.

حنیفه ـ تاغنك نیشلهدگز؟ خدیجه یته‌ر، بز بولایك گناهلی باشقه‌سی کیاوگه بارغاچ. حنیفه ـ بارده بر گناهلی بولغان بولغان ایندی. خدیجه ـ اوپکان قوچقان یلگه اوچقان، دیلر بیت. حنیفه ـ باشقه‌سیك بولسه‘ آت ایه‌سینه کرگاچ آقساماسون، دیلر. خدیجه یوق! یوق اولسینه اشانمیم. آقساق آتنی کمنکده آلاسی کیلماس حنیفه طاغی نی ایته؟ خدیجه ـ پر ینکوفدن قالغاچ یاوچی یبارمن دی. حنیفه ـ سین کچکنه، اول ضور بیت، خدیجه ـ میندہ شولای اینکان ایمده، اول میکا اصل نرسه ضور بولمی، دیوب ایتدی. شول آراده طقر، طقر ایتکان طاوش ایشتلدی، حنیفه یوکروب قابقه یانینه باردی، اوزاقده اوتمه‌دی، حنیفه قولینه بر قزل یاولق ایله بیله‌گان توینچك طوتوب خدیجه یانینه کلدی.

خدیجه کولمسره‌ب ـ نی بار! ؟ حنیفه ـ اچنی اووب ئی هی هی هی! اوف! کوله، کوله آچم آورتدی، تیمرخاننی بله طورغانسك، بزده بر یل خدمتده طوردی، شول گل بانو آرتندن بوله‌ك یبارگان، کیچ بله کلاتکه کیاهکچی بولغان، کیلسون دیوب اینوب یباردم، بختگراینیده چاقرغان ایم، اشی یوق، کیلوب کیته‌ر، بر حیله طابوب آلداب یبارورمن، خدیجه کوکلدن ـ یارلی کشی‌نی ئت اورنینه‌ده کورمی، یته‌سه مسقل ایتوب کوله، بختگرای یوری باشلاغاچ، تیمرخاننی اونوتقان، بختگراینی آلور اوچون یوری دی طورغاندر، بختگرای آلور ایدی، تیمرخان . . . بولماسه.

شوندن صوك قزلر کیندرلرینی جیبوشتروب، کله‌تکه کروب یوقلارغه یاتدیلر. بر آز وقت اوتکاچ کله‌ت ایشکی تکرته‌ب کیته، حنیفه تیزگنه آیاق اوچی ایله‌گنه باصوب، ایشکنی آقرنغنه آچوب طشقه چقوب کره، خدیجه کمه‌ی نی بار! ؟ حنیفه ـ آی تگی نرسه بوله‌ك یبارگان دیگان ایسم بیث، ئت کبی ایسکه‌نوب یوری شونده، صاقلاوچیلر بار، کرتورگه قورقام، دیگاچ آرتینه قاری، قاری

قاچوب کیتدی . آلارنی شولای آلداماساك دنیاده طورمه ، حیله‌سز دنیا فائدەسز . خدیجه کوکلدن ـ مونا قزلرغه اشان ، اوّلده آنی ماقتی ایدی ، آندن یاخشی رەق بکت یوری باشلاغاچ ئت بولغان . ینه‌ده کلات ایشکی شلترار ، حنیفه ینه اولگی کبی ایشکنی آچوب ، بختگرایني قولندن طوتوب آلوب کردی . خدیجەنك اورنی باشقه یرده بولسه‌ده ، حنیفەنك اورنندن یراق دگل ، حنیفه ایله بختگرایك پش ، پش ، سویله‌شکان طاوشلری ایشتله ایدی .

حنیفه بختگرایني اورنینه یاتقورغاچ ، حنیفه بختگرایك کوکرا کینه قولنی قویوب ، ـ یورەكك لب ، لب ایتە ئلله قورقدکمو؟ بختگرای ـ یولده کیلگانده بر کشی اوچرادی ، شوندن صوك بر آز قورقوب طوردم ، اول اوزیولینه کیتدی ، مین مونده کیلدم . حنیفه بختگرایك آرقاسندن لب ، لب سویەرەك ـ کمدنده قورقمه ، بزنك اورامده آندای کشیلر یوق .

بختگرای ایله حنیفه بر آز وقت سویلاشوب یاتقاندن صوك ،
بختگرای ـ براودن برسوز ایشتدم . حنیفه ـ نیندای سوز ؟
بختگرای ـ کیچ بله یورگانده ، قولندن پیرچتکه‌سی توشکاچ ، بیك اوزاق أزلادیده ، طابقاچ « بوپیرچتکه ببت حنیفه‌کاینك بولاگی » دیوب ماقتاندی . حنیفه ـ کم اول نعلت توشکرو ! ؟ بختگرای ـ صوغانچی احمدخان اوغلی تیمرخان . حنیفه ـ مین آنی کورگانمده یوق ، بختگرای ـ دنیاده یوق بله ماقتانوب یوروچیلر بتکانمنی ؟ حنیفه ـ آنك طاشقا اولچیم ، برکوزیفلی [کاسوی] آکا کم‌نك کوزی توشدی ایکان ؟ خدیجه ـ کوکلدن ـ سیزدردی . بختگرای ـ کورگانك بارمنی ؟ حنیفه ـ یوق دییم ایچ ، بر کون گل بانو آنامه سوله‌ب اوطوردی ، شوندەغنه ایشتدم خدیجه کوکلدن ـ قایا طابا بوروب یباردی ، مین بولسەم جواب طابا آلماغان بولورایدم . حنیفه بختگرایك بیلندن

قصویب، باشنی بخت‌گرانینک کوکراکینه قویوب، مشق، مشق یغلارغه کرشدی.

بخت‌گرای نیک یغلای‌سك؟ جواب یوق. بر آز وقتدن صوك حنیفه یغلاغان طاوش برله - چندنده شول سوزگه اشاندگمنی؟ شونك اوچون ایکان کیلمه‌گانکه بیش کون بولدی، صاغنوب صارغایوب یتدم. بخت‌گرای مین اشانمادم، تیك آنك ایتکان سوذنگنه ایتدم. حنیفه یغلان طاوش برله - اوچنچی کون توشمده باقر آقچه کورگان ایدیم، سیندن شوشی سوذلرنی ایشتورگه ایکان. بخت‌گرای - نی بولغان، یاخشی آت یابوسز یورمی، دیلر بیت، مین آلارنك سوذینه اشانسام ای، حنیفه یغلاغان طاوش برله - سیندن شول سوزلرنی ایشتکاچ کوکلمه ئالله نیلر کیلدی، آنك سوذینه اشانساك مینی طاشلاساك. بخت‌گرای - قوبچی یوقلرنی سویلامه. حنیفه - جانکدن آرتق کورگان کشیدن شوندایون سوذ ایشتوب قارا!

خدیجه - کوکلدن - نیلر سویلی، یکتلر آلدارغه اوستاروب یتکان، بخت‌گرای کوکلدن - کشی سوزی بله یوقغه یغلاتدم. حنیفه - اشانورسك دیوب ایتمه‌یمنده، شولای بولسه‌ده شوندای سوذلر ایشتکاچ، کوکلك اوذکارمه‌سون دیوب قورقام. بخت‌گرای - مین آنك سوذینه اشانورایدیم، سینك کم ایکانکنی بلمه‌سم. خدیجه کوکلدن - بلدك! بلورسك قایچانده بولسه، حنیفه بر آز وقت طاوش سز، طنسز طورغاندن صوك، بخت‌گرانینك بیلندن قصوب کولوب یبارر، بخت‌گرای نیدن کولدکز؟ حنیفه - یوقوغه کیتوب اویانرمده، اویلاب قاراسام، سینك قوچاغکده یاتام، شوکا کوره قوانوب کولوب یباردم، باشقه وقتلرده یوقودن اویانامده یانمده سین بولماغاچ یغلاب یاتاایدم. حنیفه ایله بخت‌گرای شول روشده طانك بلونگانگه قدر سویلاشوب یاتدیلر، طاك باونگاچ بخت‌گرای قایتوب کیتدی، حنیفه‌ده ایکنچی کونگه‌ده کیل، کیلمی قالما، دیه‌رك اوزاتوب قالدی.

ایکنچی کون کیچ بولغاچ حنیفه ایله خدیجه کیندرلرینی طوقمارغه
یشدیلر. شول وقتده: خدیجه ـ کمهی کیچه جلاب طوقتاغاچ نیلدن
دکز؟ حنیفه ـ کم ایکانکنی بلدم، دی ایچ، نهچرك کوادی چدارغه،
جوری جلاغان طاوش برله سولهب یاتام، اول مسکین چن کوکلدن
نغان، خدیجه ـ کمهی مین بوکون قونارغه کیلمهم، اویبنده کشی
ب. حنیفه ـ مین یالغزده قونارمن قورقمهم، قوناقلده کیلما کچی، بر
وقت اوتکاچ خدیجه قایتوب کیتدی، حنیفهنك آناسی شریفه
دی. شریفه ـ خدیجه کینلیمنی؟ حنیفه کیتدی. شریفه ـ کلهتده
ارغه قورقمازسنمو؟ حنیفه ـ خادر تون قصقه، اوذاقلامی طاك
ور قورقمام. شریفه کوکلدن ـ تلاگانکده شولغنه، مین بلمیدی
رغانسکدر، مینم اوذهنك باشمدن اوتکان اشلره کمنی چاقرغانسلك،
راقسز کشی بولسه طاباغاچ سننك بله بر طوماغان، شوندن صوك
ریفه قزینه «یاتسهك یات» دیهرك اویگه کروب کیته، حنیفهده
ق کلهتده یوقلارغه یاتا، شریفه آش اوینك تره‌زه‌سنی آچوب،
اینده درد ایله یاش وقتده یانینه یکت یورتکان وقتلرینی ایسکه
وشروب صاقلاب طوره؛

شول وقتده شریفه قویما اوستندن آقرنغنه توشکان بر آدمنی
کوره. شریفهنك یورهکی سیکره، اول آدم آقرنغنه کلهتکه طابا کیته،
شریفهنك طامرلری چمره چمر ایته، اول آدم کلهت ایشکنی چیرته،
بارمقلری شریفهنك یورهگینه تیه، شول آراده ایشك آچلدی، حنیفه
چقوب اول آدمنی مویندن قوچاقلاب، . . . کاچ کلهتکه آلوب کردی،
شریفه شاهد اولوب بوت . . . . . قاراب قالدی. شوندن صوك
شریفه بر قولینه طاباغاچ طوتوب، بر قولنده شم، آقرنغه کلهت
ایشکی یانینه باروب، ایشکنی شاقلتادوب، حنیفهنی چاقروب چقاردی.
شریفه یانکده کم بار! دیگاچ، حنیفه آناسینك بلگانلکنی بلوب،

طوغروسویلەسەدە، شریفە اشانماینچە شم برلە کروب قارادی. شریفە کلەت پوچماغندە اوطورغان بختگراینی کوروب «بختگرای سین ایکانسن، عیبلەمەگز، باشقە کشی توگلمی دیوب قارارغە کردم، یاش چاغندە بولا طورغان حال، مین اوزمدە دولتگرای بلە یاش وقتدە یوزشدم، آتاکنی کورگان صاین یاش وقتلرم ایسمە توشە، مونا پریزوفدن قالغاچ، کیاو بولورسك، ئلله صماوار قویوب کرتیم می؟ چای اچەرسز» شول سوزلرینی ایتدی.

حنیفە آناسندن شول سوزلرنی ایشتکاچ «ئنی مشقتلنمەگز، اچکان وقت بولور ئلی، کون بو کونگنە توگل» دیوب جواب بیرودن قورقمادی. شریفە دە «ایسەن صاو یوقلاغز» دیوب چقوب کیتدی. حنیفە ایلە بختگرای آق کلەتدە راحت، راحت کیچنی اوتکاردیلر، طاك بلونگاچ بختگرای قایتوب کیتدی، حنیفە دە ایرتەگە کیچ کیل! دیەرك تکرار ایلادی. شول روشدە بختگرای هر کیچ حنیفە یانندە قوناق اولور، بعضی وقتدە شریفە صماوار قویوب کرتور، کیاو ایلە قز کبی سویلەشوب، کولشوب، کولشوب چای اچەرلر، بو لذتلر قایدە قدر بارور، بو سویشونك آخری نە اولور، دیە دوشونمزلر، هیچدە خاطرلرینە کیتورمزلر ایدی. بو حالنی اختری آغاینك خدمتچیلریك سیزدی، بعضی کورشیلریك بلدی، شول وقتلردە اختری آغاینك برخدمتچیسی چقدی، اختری آغایدە عادتنچە خدمتچینك بر آز حقنی قصدی، خدمتچی آچوودن اختری آغاینك یورتندە بولغان حاللرنی بتون آولغە طاراتدی، بز قاپچقدە یاتمی، دیگان سوز بو خصوصدە بیك طوغری ایدی. بو خبر اختری آغاینك اوزینەدە ایشتلدی، اختری آغای شریفەگەدە سویلەدی، شریفە یوق سوز دیسەدە، اختری آغای اشانو درجەسندن اوتکان ایدی.

اختری آغای بوخصوصدە بیك قایغولی اولدی، بیك آپتراغاندن

گنلر اولگورگاچ ، آرشنك يغلوب آچ قالغان يرندن برضور آربا ياب ، وليد حضرتكه اوزى ايلته باردى .
وليد حضرت ده اندرده عشر كيتروچى يوقمو، ديوب قارانوب رگانده، اخترى آغاينك ضور آربا عشر كيتورگانينى كوروب جبكه قالدى . اخترى آغاى آتنى كيبهن يانينه طوقتاتدى ، وليد ضرت قبلهغه قارشو اوطوروب قول كوتاردى . اخترى آغاى: ايگنلرندن شر، قايغوسندن قوتولسه نذر ، اوزينك صاولغندن نفل صدقه ، ولسون ، ديه نيت ايدوب ، ثوابنى آتا آنا وباشقه وفات اولان رند اشلرينك روحلرينه باغشلادى . اخترى آغاى ايكى پوت آرش له عشرينى ادا قيلدى ، نذرينى اوتهدى ، نفل صدقهلرده بيردى ، رواحلرنيده سويندردى .
اش بتكاندن صوك وليد حضرت اخترى آغاينى چاى اچهرگه لوب كردى . اخترى آغاى چاى يانندە زماننك بوزوقلغندن ، اشارنك آزغنلقندن سوز چيقاروب ، قزى هقنده ده برآز سويلادى ، ليد حضرتده « خدا تقديرى ، تقديرده يازلغان اش بولماينچه قالمى ل» ديوب جواب بيردى . چاى اوته . كوزينه ، پريزوف وقتلرى شه ، شريفهده بخت گراى پريزوفدن قالور ، هنيفهنى بيروب وى ياصارمز ديوب كوته ، دولت گراى ايله برگه اوطوروب چاى امید ايته ، اولسى شريفه اوچون بيك قيمت طوره .
تيلكه طورغان وقت اوتدى ، پريزوف وقتلرى يندى ، بخت‌ـ ده پريزفده قويلوب صالداتقه كيتدى ، هنيفه ايله شريفه نكده وكللرينه قايغو توشدى . بولغان اش بولدى ، اوتكان اش كبرى قايتمى ، بخت گرايدن كيتكاچ بر خط ده كيلدى ، هنيفهگه سلاميده بار ايندى ، قورو سلامدهده فائده كورنمى ، هنيفه ايله شريفه نكده بخت گرايدن اميدلرى كيسلدى . بو وقتده شريفهنك كوكلنده بر شى

بار ایسه ، اولده حنیفه‌گه یاوچی کیلمك ، حنیفه نی تیزگنه بیروب اوزاتمق ، کوز آلدندن یوغالتمق ایدی . برنیچه کوندن صوك شریفه‌گه اویلاماغانچه بر شادلق اولدی . اوشه‌ن بوینده بر آولدن یاوچی کیلدی ، اولده یوکه لیدن کیتکان ، شریفه‌ایله برگه اوسکان ، فریده‌نك اوغلی تیمربایغه . شریفه ایسه اختری آغاینی کوندرب ، اوچ کوندن صوك یاراشورغه کیلسونلر دیوب وعده بیردی . یاوچی باروب ایتکاچ فریده‌ده بیك قواندی ، فریده‌نك ایری دولت باینك دولتی اختری آغاینك دولتندن کم اولدیغندن ، اوزمزدن بایلر ایله قاتشامز ، یاش وقتده برگه اوسکان شریفه ایله قوداغی بولامز ، دیوب فریده‌نك قوانچی بیك ضور ایدی .

اوچ کوندن صوك دولت بای یوکه‌لیگه باروب حنیفه‌نی یاراشوب قایتدی . شوندن صوك هرایکی طرفده : قزنی کیاو طرفینه ، کیاونی طرفینه سویلاوچیلر کوب اولدی ، تیمربایینی بیك اچه دیوب سویله‌دی شریفه « آنادن ایسروك طوغماسه بر آینور » دیوب جواب بیردی حنیفه‌نك باشندن اوتکان اشلرنی سویله‌گاچ فریده « اوپکان قوچقان بیلگه اوچقان ، آت ایه‌سینه کرگاچ آقساماسون » دیوب جواب بیردی . بر آیدن صوك نکاح مجلسی بولدی ، طوی بر نیچه کون طارتلدی ، اختری آغای طویده بیك بیوك همت قیلدی ، بر کورسه‌تدی . آچی بالنی کوب حاضراب . ملالرنی اوزاتقاندن صو آولنك یکت‌رك طبیعتلی آدملرینی ، کیرامادرن چواش دوس ... لغان چاقروب ، آراقینی آچی بالنی جرلاب ، جرلاب اچردی . اختر اوزینه مجلسده آچی بالنی اوزی اوچون برصاوتغه صالدر آراسینه کروب ، صوفیلقغه ضرر کیتورمایچه‌گنه اچدی . طوی بر کوندن صوك ، اختری آغاینك اورام یاق اوینده کیاو اوچور اورن حاضرلندی : اوینك اچنده ایشکدن کرگاچده صول یاقده پیچ ،

مونچه‌پاچی کبی قزدرلغان ، بیچ طوغ‌روسندن تورگه اوتکاچلك صول یاقلك کراوات ، کراواتکه آق‌کیندردن چبلدق قورولغان ، چبلدق اچنده کوکلی قزللی بوی بوی کیندر طشلی توشه‌ك ، باش اوچینه فرانسوز طشلی یاصدق قویلغان ، تورده‌گیلر کورنمه‌سون اوچون ، ایشك ایله تورنی کبجیلی چارشاو ایله بولنگان ، تورده آقلی کبجیلی آشیاولق اوستنده پالطنوس ، پالطنوسده چاینیك ، چنایاق ، تاربلکه‌لر ، چای یانندلك آشالا طورغان نرسه‌لر ، اوستلرینه آقلی کبجیلی صالفیتکه یابلغان ، کون صوق اولسه‌ده اوینك اچی مونچه کبی یلنغان ایدی .

بر وقتده کیاو ایله کیاو یکتلری کیلوب یتدیلر ، قارشو آلوچیلر قارشو آلدیلر . کیاو ایله یکتلری طوپسا آقچه‌سی دیگان آقچه نی توله‌گاچ ، حاضرلنگان اویگه کردیلر ، تورده‌گی آشیاولق تیره‌سینه اوطورشدیلر ، قارشو آلوچیلرده قوناقلرغه صماوار کیتوروب قویدیلر ، چای یاصاب چای اچه‌رگه کرشدیلر . بووقتده کیاونی قارارغه کیلگان خاتونلر ، بعض اوینچاق قزلرده بار ایدی ، قایسی تره‌زه‌دن ، قایسی ایشك یارغندن قاراب کولشه‌لر ایدی . کیاوده شول عادتنی بلوب ، اوزنچه بیك الوغلانوب قاتقان آغاچ کبی قاتوب طورمقده ایدی . کیاونك یاننده باشقه یکتلر اولسه‌ده ، تانولمازلق دگل ، قازقلر آراسنده اوطورتلغان باغانا کبی بیلگلی ایدی .

کیاونك اوستنده قزغلت طشلی طون ، باشنده یدی بابادن میراث قالغان ، ایسکی‌گنه قوندز بورك ، موینده صارغایغان آق شارف ، بیلنده کیگایتب بیله‌گان یشل ببل باو ، چیشنمه‌ینچه اوطورور ، اوینك اسیلکندن تیرله‌ر ، چای اچکانده تیرلری چنایاقغه طاموب توشار ایدی . تیمر بای بر چنایاق اچکاچده چنایاقنی قاپلادی ، چای یاصاوچی ئلی اچه‌ربز ، دیوب چای یاصادی ، تیمربای ینه اچوب قاپلادی ، چای‌یاصاوچی‌اولگی سوزنی ایتوب چای یاصادی ، تیمربای

شول روشده قصتاتوب قصتاتوب آلتی یڭی چنایاقلر اچکاچ ، یتەر ایندی ، دیوب چنایاقنی قاپلادی ، چای یاصاوچی ، قایایتسون ڈیلی یڭا اچه باشلادق ، دیەرك ینه یاصادی ، تیمربای اچکاچده چنایاقنی قولینه طوتدی ، چای یاصاوچی ، بر رنیکنه اچەربز ، دیوب بایتاق طارتشقاندن صوك ، تیمربای چنایاقنی بیردی ، چای یاصاوچی چای یاصادیده چای اوسته دی ، تیمربای اچوب چنایاقنی ایکی قولی الە طوتوب آلدینه آلدی ، چای یاصاوچی ، ماصرگنه چای اوستەدم ، اچمایڅه یارامی دیکاچ ینه برچنایاق اچدی . تیەربایڭ بارچه تنی تیرلەب بولاندی ، کیوملری صوغه مانغانکبی صولاندی . چای اچوب تمام بولغاچ ، کیاودن باشقەلری چقوب کیتدیلر ، شوندن صوك ایکی خاتون هنیفه نی آلوب کردیلر ، کیاو ایله قزنی کورشدرگاچ خاتونلر چقدیلر . خاتونلر چقغاچ تیمربای آیاق اوزره قاتقان آغاچ کبی قاتوب طوردی ، هنیفه آقرنغنه چیشندردی ، تیمربای توبەتی دن بیشمت دنگنه قالدی : باشنڭ تاچ اوقادنغنه اشلەنگان توبەتی ، اوستنڭ قزغلت توسده بیشمت ، بیشمت یاقاسندن چقوب جیلسکەگە صالنغان ، یارتی آرشون کیڭلکده ، اوقا ایله چلترلەگان کولمك یاقاسی ، کورگان کشیلرنی عجب که قالدرور ایدی . شول آراده شریفه صماوار کیتوردی ، هنیفه صماوارنی آلورغه چقغانده «کراوات آستینه بال میچکەسی ، بر صاوت . . . قویدم ، چایدن صوك کیاوگه بیرورسك ، شول وقتده اشڭنی بل! یوقلامه!» شول سوزلرنی ایتدی . هنیفه صماوارنی آلوب کرگاچ ، چای اچدیلر ، چایدن صوك هنیفه کراوات آستندن بال میچکه سنی ، بر صاوت . . . نی چقاروب قویدی . تیمربایده اشنی بلدی ، اوزم صیلایم دیوب بارچه سنی قولینه آلدی ، آچی بالدن صالوب اچدیده هنیفەگەده صالوب بیردی ، هنیفه اچمەسه اچمی باشلی ، هنیفەده بر آز ایسردی ، تیمربای صو کبی اچەر ایدی ، هنیفەگە ده

قصتاب اچردی ، آراده باشقه سنی ده قاتوشدردی ، حنیفه تمام ایسردی ، شریفه نك سوزلرینده خاطرندن چقدی ، تیمربای شول وقتده اشنی قیلدی ، حالنی بلدی ، حنیفه تمام یقلدی ، تیمربای حنیفه نی کوتاروب کراواتقه صالدی ، ایکی سیده فاحشه خانه ده گی آدملر کبی ایسروب یقوغه کیتدیلر ، کیاو ایله قزنك عمر بوینچه اونوتلماس طوی‌غان کیچه لری شول روشده اوتوب کیتدی . تیمربای هر کون ایسروك اولارق بر نیچه کیچ قونغاندن صوك قایتوب کیتدی .

تیمربای بر یلغه یاقن کیاو اولوب یوردی ، آراده محبت هوائی اولسه ده ، تیمربای اوچون یاخشی ایدی : اختری آغایده ایکمك کوب ، آشارغه اچارگه حاضر ، اوز خدمتنده حنیفه ده یامان دگل ، لکن حنیفه نك کوکلنده بخت‌گرای ، تیمربای نك کوکلنده باشقه بر قز ایدی . تیمربای حنیفه دن بعض التفاتسزلقلارده سیزدی ، وقتینه قدر توزدی ، بر نیچه آیلر کیاو اولوب یورگاندن صوك حنیفه نی اویلرینه آلدی .

٥

ایدیلنك آغزنده ، خلق بارچه سی قرده اوراقده ، اوسه‌ن بوینده طاغلر اوستنده گی اورمانلر طوغروسنده بیك قورقنچلی بولوت کورنه ، بولوتنك بعض یری قارا توتون کبی قارا ، بعض یری قات قات اویلگان قار کبی آق اولدیغندن کوکللرگه قورقو توشره ، جیل نك قوتلی ایسووندن آغاچلرنك باشلری بوگلوب یرگه تییه ، بلبای یولنده آدم کورنمزلك طوزان کوتارله ، بولوت طوقتامایینچه ولدرتاب طوره ، بعض وقتده چاطرداب کیته‌ده یالتراب اوتلر کورنه ، خلق بارچه سی قورقولرندن خداغه صغنا . اوراقچیلرنك بعضیسی

قایتورغه آت جیگه، بعضی‌سی کولته جیا، بعضی چوماله قویا، بعضی‌سی بولده اویله قایتوب بارا، بلبای یولی بویندا، یارتسی اورلغان بریر اوستنده، آرقغنه کوك آلاشا بیلانگان آربا یاننده، اوستنده ایسکی‌گنه فرانسوز کولمك، باشنده، ایسکی آقلی یاولق، یرتق یرلرندن صاچلری چققان، یوزلری صارغایغان، کوزی چوقورایغان، یگاقلری یابشقان، برقولینی یگاغینه قویوب، ترسه‌کی ایله تزینه طایانغان، دنیادن امیدی کیسلگان کبی حنیفه اوطوروب طوره.

یرنك ایکنچی باشندن آق کولمکلی، قزل اشطانلی، تیمربای یوکروب حنیفه یانینه کیلدی، نیشلاب اوطوراسك برنرسه‌ده قارامی، ثلله یوکه‌لی یکنلری ایسکه توشه‌می؟ دیوب حنیفه‌نك یگاغینه چالت، چولت صوغوب یباردی. حنیفه‌ده تیمربایغه قارشو قاتی سوز ایله جواب بیردی. تیمربایناك آچووی آرتوب، آربادن چبورقی آلوب، حنیفه‌نی حیوان کبی شارت شارت صوغوب قینادی. حنیفه آچی آواز ایله قچقرسه‌ده هیچ براودن یاردم اولمادی، خلق بارچه‌سی اوز اشی ایله مشغول ایدی.

تیمربای آتینی جیگوب، حنیفه ایله قایتورغه چقدی، بولده قایتقاناك بیك قوتلی بوزلی یغمور یاوا باشلادی، تیمربای آق چیکمانینی بورکانوب اوطوردی، حنیفه‌نك اوستنك کولمك باشقه کیومی یوق ایدی، آرقاسنی یغمورغه قارشو قویدی، یغمور ایسه چیلاکلاب قویدی، بوزلار قوتلی جیل ایله پوله‌لر کبی آتلوب حنیفه‌نك باشینه تیبه‌ر ایدی. تیمربای ایسه یول بوینچه حنیفه‌نی اورشدی، دنیاده بولغان قباحت سوزلردن برسنی ده قالدرمادی، حنیفه نیچه تورلی مشقت وزحمت ایله اویگه قایتوب کردی.

بو وقتده حنیفه‌نك کیلون بولوب توشووینه ایکی یل طولغان، تیمربای ایله آرالرنده محبت تمام صوونغان، تیمربای حنیفه‌نی آیرمق نیتنده، شول سببدن حنیفه‌نی اذا وجفا قیلمقده، حنیفه‌ده قاچانغنه

قوتلورمن ایکان، دیوب طورمقده، قوتولغاچ توبه قیلورغه، یاخشی
بولورغه نذرلر ایتوب حق تعالی‌دن صورامقده ایدی. تیمر باینك
مقصودی حنیفه آرقلی آتاب اچوب قالوب، بر آز مال آلو، شول
سببدن اوّلده محبت کورساتدی، حنیفه‌نی آلغاچ بریلدن صوك آتاسندن
آیرلدی، اوی صالغانده حنیفه‌نك تنکه‌لرینی طوتدی، شریفه ده
اختری یورتندن اوغرلاب، کیاوینه بایتاق نرسه‌لر اوزاتدی.

تیمربای اوینی صالغاچ، حنیفه‌نك نرسه‌لرینی قولینه آلغاچ،
حنیفه‌نی تیزگنه اوزاتو اجتهادنده بولدی، بو حالنی شریفه‌ده بلدی،
دوستی گل بانوغه کیکّاش ایتدی، گل بانو ایسه ولدان صودیانك
طاشلاندق یازولرندن برینی سودرکچ بتووی دیوب شریفه‌گه بیردی،
شریفه ده بیك قوانوب، بالاوزلی چوپره‌ك برله چورناب، گل بانو
ایتکانچه کون اورطاسنده حنیفه‌گه طاقدی، شوندن صوك قویاشقه باقدی،
آزغنه وقتندن اوتکان کبی کورندی، نه چاره، تقدیردن اوزوب
بولمی. وقتندن اوتکانلکی آخرده بلندی، چونکه تیمربای-حنیفه‌نی
سویمه‌دی، اوزاقده اوتمه‌دی، حنیفه‌نی خلع قیلوب آیروب یباردی،
حنیفه آتاسی یورتینه قایتوب طوره باشلادی، بر یلغه قدر یاخشی‌غنه
طوردی، بر یلدن صوك طاماق طرق، قایغو یرق، کورگان مشقتلر،
ایتکان نذرلر اونوتلدی، اویره‌نگان عادت قالمی، حنیفه اولده‌گی
کبی یانینه یکتلرده یوروته باشلادی. قز وقتده بر آز صاقلانا ایدی،
خاتون بولغاچ، حواوستنده کمه ئزی بلنماس، دیوب یوری طورغاچ
قورصاقلی بولدی، یورگان یکتینه بارماقچی بولاسه‌ده اول آلمادی.
شوندن صوك عمر بوینچه چراشده خدمت ایتکان، خاتونی اولگان
بیکباو اسملی بر قارت‌کشیدن حنیفه‌گه یاوچی کیلدی، باشقه بردن یاوچی
کیلو امیدی بتدی، حنیفه‌ده بیکباو قارتقه خاتونلقنی قبول ایتدی. بو وقتده
اختری آغای وفات اولدی، شریفه طول قالدی، یورتلر طارالدی،

بیکباونك اوبی یاندی، حنیفەدە ایری بیکباوایلە کیرلمارغە طورورغە باردی. کوب کونلر اوتوب آیلر طولدی، اون ایکی آی طولغان صاین بربل بولدی. شول روشچە کوب ییللر اوزدی، قارتلر أولدی یاشلر اوسدی، یوکەلیكدە بایتاق اوزگارولر بولدی: اختری آغای ایلە ولدان صودیانی مرحوم دیوب سویلیلر ایدی، شریفە اوشکروچی قارتچق، گل بانو سەرچی قارتچق، دیوب خلق تلندە یورمکدە ایدی. نادان خاتونلرنك «گل بانو آقشامدن صوك أت بولوب یوری، اوت بولوب مورجادن اوچا» دیگان سوزلرینی ایشتکان بالالر گل بانونك اوی تیرەسینە بارورغە قورقالر ایدی.

بو یلدە ولید حضرتدە وفات اولدی، رجب مؤذن خلقغە فائدە بولسون، دیوب اوغلی احمدنی قایتاردی، بیك عالم کوب نرسەدن خبرلی برذات ایدی، خلق ایسە «مخدوم بار وقتدە باشقەنی آلمیبز» دیگاچ، رجب مؤذن اوغلی احمدنی اورنبورغە اوزاتدی. احمد افندی اورنبورغدە باروب اوزاق طورمادی، بر اویازنی قالاغە امام بولدی، ایکنچی اوغلی محمد اورنبورغدە یورت آلدی، آتاسنی اوز یانینە طورورغە چاقردی، رجب مؤذن یورت یرلرینی صاتوب اوغلی یانینە طورورغە باردی.

مرحبا آبصتاینك أنیسی تحفت صالدات مؤذنلكگە خاقدن پریغۋار آلدی، فرید مخدومنی آتاسی اورنینە ملالقغە چاقروب خط یازدی، فرید مخدوم بو وقتدە بر اویازنی قالادە تاتار بایندە خدمت ایتە، آش بایدن، اولوم خدایدن، دیەرك کونلری اوتە، طابقان آقچەسی کیینورگە یتە، کیومدن آرتقانی باشقە اورنلرغەدە کیتە ایدی. فرید مخدوم خطنی آلغاچ، ملالقغە قایتاچقچی اولدی، بای خدمتندن قوتولامن دیوب قواندی، بایی تاتار اولدیغندن خدمتی آغر ایدی، فرید مخدومگە بای خدمتی آغر اولدیغی کبی ملا اولمق دە ینگل دگل ایدی: چونکە فرید مخدوم مدرسەدە شایاروبغنە طورغان، چقغانینە

ون يل طولغان ، بالـگان نرسه‌لريده اونوتلغان ايدی . فريد مخدومگه
متحان قايغوسی توشدی ، بعض دوستلرينه کيگاش ايندی . دوستلرندن
ری «مختصردن فصل باشلارينی اوقو ، امتحان نامه‌نی حفظ ايت ، بر
ر آزبولوك آلرب . . . قالاسلك . . . آخوندغه بار! مفتی‌گه مکتوب
يازدروب آل !» ديوب کيگاش بيردی . فريد مخدوم مدرسه‌گه کردی ،
ختصر طوتوب يوروِدی ، فصل باشلارينی کوردی ، آخوند حضرتدن
مکتوب يازدروب آلدی ، اوزاقلامايچه دوخاونی صابرانيه‌گه باردی ،
آخوند حضرتنك كرامتندن اوله‌رق امام خطيب لقغه امتحان قيلنوب
يوكه‌ليگه امام اولدی . فريد مخدوم امام بولغاچ دولت‌گرای آغاينك
قزی فاتحه‌نی نكاحلندی : فاتحه مرحبا آبصتايدن سبق اوقوغان يازو
طانوماغان ، صابان طويلرنده يکتلر ايله اويناب اوسكان برقزايدی .
يوكه‌لينك كيله‌چك برعصرده نه اولاچقی چنلاب اويلاغان آدمگه
يك آچق معلوم ايدی . حنيفه‌ده ايری بيكباوايله كيرلمارده طورور ،
آقرون ، آقرون چواشلر عادتينه‌اويره‌نور ، چواش بايراملرنده چواشلر
ايله اچوب ايسروب جرلاشوب يورور ، ايری بيكباو اوزی قارت
ولديغندن ، حنيفه‌نيده بلوب آلغانلغندن ، حنيفه‌نی كونله‌ر ، قيناب
موغوب رنجتور ايدی .

بر كون حنيفه اچوب ايسردی ، اوزينك باشندن اوتكان
شقتلرينی برم ، برم دوشندی ، كيله‌چكلك كوره‌چك محنتلرينی‌ده خاطرينه
يتوردی ، دنياده طورمقدن اميدی كيسلدی ، اورمانغه باروب ،
يرلمار يلغه‌سی بوينده بر آغاچقه آصلدی .

اوچ كوندن صوك حنيفه اولوك اوله‌رق طابلدی ، برجمعه اوتكاچ
وره‌لر ايله دوقتور كيلوب يارغالادی ، اوزتلاوی ايله اولـگانلـكی
لندی ، اوزی قايده اولـگان شول يرگه كومه‌رگه امر ايدلدی ؛
يكباو قارت چواشلر ايله باروب قبر قازدی ، شريفه فريد ملا ايله

بر نیچه آول قارتلرینی آلوب باردی، جنازه اوقولغاندن صوك، قبر قازوچیلر کومدیلر، شریفه کوزندن یاش آغزوب قاراب طوردی، قزی یانینه یکت یورتونك اوچی قایده باروب چقدیغنی کوزی ایله کوردی، قزینی چواش اورماننده قالدروب یوکدلیکه قایتوب کیتدی.

صوك

بختسز حنیفه‌ده انساندن طوغمش بر انسان اولوب، عقل وفکرده باشقه‌لردن کم دگل ایدی. عجبا بختسزلکینه سبب نه اولدی؟! تعلیم کتابنمی؟ یوقسه جهالتمی؟ خیر، برسیده دگل، خدا تقدیری، تقدیرده یازلغان اش بولماینچه قالمی، دیوب جواب ویره‌ن آدملرده بولنور. بیك گوزل جواب! بو جوابقه بنده ایناتورم، لکن بن شونی دییورم:

تننك قوتی آشاهق اچمك ایله، روحنك قوتی علم ومعرفت ایله در، علم ومعرفت ایسه اوقومق ویازمق ایله اولور. بزده اوزمزنی انسان دیوب بلسه‌ك، انسان عالمنده کورسه‌ك، انسانلر یولندن کیده‌لم، انسانیته خدمت ایده‌لم، کیله‌چك زمان انسانلرینه آتا آنا بولاچق کچك انسانلره: یکتلره قزلره، اوقومق ویازمقنی بلدروب، روحلرینه قوت ویره‌لم، روحلرنده قوت اولسه فکرلری طوغرو اولور، یاخشی ایله یامانتی آیرورلر، یامان اشلردن صاقلانورلر، طوغرو یولدن آداشماسلر، مکتوبلر یازشماسلر، اوقوسونلر، یازسونلر، قورقماگز! تقدیرده یازلمغان اش بولماس.

اورنبورغده محمد فاتح کریموفده صاتلمقده در :

[اوز اثرلرندن]

یاوروپا سیاحتنامه‌سی . . . . . ۷۰ تین
شاکرد ایله استودینت (ایکنجی طبع) . ۱۰ ،،
مختصر جغرافیا (ایکنجی طبع) . . . ۱۰ ،،
قائن آنا . . . . ۱۰ ،،
خاتونلر وظایفی . . . . . . ۱۰ ،،
صالح بابانینك اویله‌نوی . . . . ۵ ،،
عرب طویی (روسچه‌دن ترجمه) . . . ۱۰ ،،
ترك خانملری (فرانسزجه‌دن ترجمه) . . ۸ ،،
معلملره رهنما (برنجی جزء) . . . ۸ ،،
«« «« (ایکنجی جزء) . . . . ۱۲ ،،
جهانگیر مخدوم برنجی جزء . . . . . ۵ ،،
تربیه‌لی موژیق . . . . . . ۵ ،،
قریمه سیاحت (یاکی باصلدی) . . . ۴۰ ،،
مرحوم غلمان آخوندك ترجمهٔ حالی . . ۳۰ ،،
نشریات کریمی . (روسچه‌دن ترجمه . احوال امه دائر)
آیروجه هر جزئی . . . . ۱۲ کاپك
بر سنه‌ده نشر اولنه‌جق ۱۲ جزئی ۱ روبله ۲۰ ،،

تیزدن باصیله‌جق :

نمسه‌لر . . (روسچه‌دن ترجمه . احوال امه دائر)

نشر ایتدیکی اثرلردن صاتلمقده در:

اسماء . (کوزل، ملی بر حکایه) . . . . ۲۰ تین

یافراق آستی (کولنجلی وعبرتلی حکایه) . ۱۲ ،،

تقی عجب (اصول جدید وقدیمه حقنده ادبی بر اثر) ۱۲ ،،

بیلکچ قز (خیالی حکایه) . . . . . ۱۲ ،،

ابیپه خانم (عوام معیشتندن) . . . . ۷ ،،

حکمت (حسی حکایه) . . . . . ۷ ،،

یاش فکر ایله قارت فکر . . . . . ۷ ،،

اورنبورغ اچنده سیاحت . . . . . ۷ ،،

طوتام یا که یاش عمرم . . . . . ۱۵ ،،

خانم قزلره هدیه . . . . . ۱۲ ،،

بختلی قز . . . . ۱۴ ،،

طولچوقچیلر کتابی . . . . . ۱۲ ،،

بختسز قز اوشبو کتاب . . . . . ۱۵ ،،

نشریات کریمی دن باصلدی:

۱ نچی جزء یاپونلر . . . . . ۱۲ ،،

۲ نچی جزء قوره لیلر . . . . . ۱۲ ،،

۳ نچی جزء قطایلیلر . . . . . ۱۲ ،،

۴ نچی جزء فرانسوزلر . . . . . ۱۲ ،،

تیزدن باصیله جق:

اوقوکز تقی عجبدن دخی عجب . آخر زمان ایشانی .
آفیسیانت .